

Освіта і наука, таким чином стають своєрідним механізмом прищеплення та навіювання відповідним спільнотам, суб'єктам, цивілізаціям відчуття світоглядної необхідності єднання та міжцивілізаційної солідарності, виключно на основі яких стане можливим подолання негативних для всього людства і особистості наслідків процесів інформатизації, глобалізації, забруднення навколишнього середовища, корпоративізації сучасного світу. Тобто перед системою освіти стоїть складне завдання підготовки молоді, що у своїй більшості має сформовану інформаційну (мережеву) свідомість, до життя в умовах полікультурного, мережевого середовища, формування в неї вміння спілкуватися і співпрацювати з людьми різних національностей, політичних поглядів, рас, конфесій.

Освіта і наука являє собою інтегративний соціокультурний феномен світоглядно-ціннісних підґрунть єдності, стабільності, розвитку, солідарності загальнопланетарної цивілізації.

Список використаних джерел

Кремень В. Г. Особистість у сучасній цивілізації: освітній контекст [Електронний ресурс] / Василь Кремень // Universitates: Наука і просвещеніє: научно-популярний журнал. – Режим доступу : http://universitates.univer.kharkov.ua/arhiv/2009_1/kremen/kremen.html.

Кун Томас. Структура наукових революцій / Томас Кун // – К.: Port-Royal, 2001. – 228 с.

Марков А.П., Бирженюк Г.М. Основы социокультурного проектирования. / А.П. Марков, Г.М. Бирженюк. – СПб., 1998. – 340 с.

Никитич Л. А. История и философия науки : учеб. пособие для студентов и аспирантов вузов / Людмила Никитич. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – С. 146.

Поведская Е. Человек и новые информационные технологии / Е. Поведская, А. Мадейра. — СПб. : Изд-во Речь, 2007. — 319 с.

Соболь О. Становлення медіально-мережевої парадигми / О. Соболь // Філософська думка. — 2008. — № 5. — С. 3–15.

Ушаков Е. В. Наука и процессы глобальной модернизации / Е. В. Ушаков // Глобализация в социально-философском измерении: сборник материалов конференции. – СПб. : Санкт-Петербургское философское общество, 2003. – С. 91.

References

1. Kremen' V. H. Osobystist' u suchasnyy tsyvilizatsiyi: osvityniy kontekst [Elektronnyy resurs] / Vasyly' Kremen' // Universitates: Nauka y prosveshchenye: nauchno-populyarnyy zhurnal. – Rezhym dostupu : http://universitates.univer.kharkov.ua/arhiv/2009_1/kremen/kremen.html.

2. Kun Tomas. Struktura naukovykh revolyutsiy / Tomas Kun // – K.: Port-Royal, 2001. – 228 s.

3. Markov A.P., Byrzhenyuk H.M. Osnovy sotsyokul' turnoho proektyrovannya / A.P. Markov, H.M. Byrzhenyuk. – SPb., 1998. – 340 s.

4. Nykytych L. A. Ystoryya y fylosofiya nauky : ucheb. posobyе dlya studentov y aspyrantov vuzov / Lyudmyla Nykytych. – M. : YuNYTY-DANA, 2008. – S. 146.

5. Povedskaya E. Chelovek y novyye ynformatsyonnyye tekhnolohyy / E. Povedskaya, A. Madeyra. — SPb. : Yzd-vo Rech', 2007. — 319 s.

6. Sobol' O. Stanovlennyya medial'no-merezhevoyi paradyhmy / O. Sobol' // Filofs'ka dumka. — 2008. — № 5. — S. 3–15.

7. Ushakov E. V. Nauka y protsessy hlobal'noy modernyzatsyy / E. V. Ushakov // Hlobalyzatsyya v sotsyal'no-fylosofskom yzmerenyy: sbornyak materyalov konferentsyy. – SPb. : Sankt-Peterburhskoe fylosofskoe obshchestvo, 2003. – S. 91.

Кувлюк О. Р., Ph.D., professor of methodology of science and international education, National Pedagogical University Dragomanov (Kyiv, Ukraine), panyolga@ukr.net

Socio-cultural phenomenon of modern education and science

The article is considering the need of formation of the value-oriented foundation within education and scientific community. Mentioned need is reviewed as a tool of educational reform. As a result, it would transform science into a source of development of global, universal, multicultural, tolerant society. These socio-cultural

transformations would lead to the formation of the unity of mankind on the basis of reason, patience, kindness, understanding.

Keywords: education, science, social and cultural phenomenon, globalism, the information society.

Кувлюк О. П., доктор философских наук, профессор кафедры методологии науки и международного образования, Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова (Киев, Украина), panyolga@ukr.net

Социокультурный феномен современного образования и науки

Рассматривается необходимость формирования внутри образовательной научной среды, так и в соотношении науки с другими социокультурными феноменами такой ценностно-ориентированной основы, которая способна была б реформировать образование и, как следствие, трансформировать науку в источник развития глобального, универсального, поликультурного, толерантного и т. д. общества, которое в дальнейшем привело бы к становлению и единства человечества на основе разума, терпения, добра, взаимопонимания.

Ключевые слова: образование, наука, социокультурный феномен, глобализм, информационное общество.

* * *

УДК 37.013.73

Терепищий С. О.,
кандидат философських наук, доцент, Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова (Україна, Київ), som_org@ukr.net

ОСВИТА ТА ЗВ'ЯЗОК КУЛЬТУР В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН ОСВІТНЬОГО ЛАНДШАФТУ

Представлено науковий аналіз ролі сучасної освіти в завданні позитивного культурного обміну за умов глобалізаційних змін освітнього ландшафту. Методологічна база дослідження визначається підходом, який спирається на принципи об'єктивності та цілісності. Зокрема, в роботі застосовано: метод історизму та герменевтики; діалектичний метод; метод системного аналізу; порівняльний метод.

В умовах росту міграції та розвитку технологій комунікації виникає проблема коректного співіснування особистостей з різною ідентичністю в межах однієї локальної території чи простору спілкування. Базуючись на дослідженнях провідних світових вчених, автор розкриває мультикультурну місію сучасної вищої освіти, яка продиктована вимогами глобалізації та інформаційної економіки. Виходячи з цього, стаття описує можливі способи адаптації національних педагогічних систем до полікультурної реальності XXI століття.

Ключові слова: мультикультуралізм, глобалізація, інтеркультуралізм, освітній простір, культурний обмін, освітній ландшафт.

З кожним роком соціальне буття людства усе більш інтенсифікується – розширюються комунікативні зв'язки та різноманіття технологій, історичний процес розвивається за прискореним сценарієм, подолання дистанцій стає усе більш доступним та швидким. Безліч процесів, що починають або ж почали об'єднувати низку політичних, економічних та культурних суб'єктів у одну світову структуру в науковій спільноті прийнято іменували глобалізацією. Остання є досить складним та дискусійним явищем – апологети глобалізаційного сценарію акцентують уваги на великій кількості переваг, що відкриваються перед людством внаслідок інтеграції, антиглобалісти ж, доводять, що світова уніфікація вигідна лише нікчемно малій частці населення планети, усі інші ж переживають новий етап експлуатації та бідності. Не дивлячись на увесь спектр відношень, що склалися по відношенню до найбільш масштабного соціального процесу сучасності, про глобалізацію слід говорити уже як про виниклу ситуацію. Вона, в свою чергу, приводить з собою ряд змін, які не оминають своєю присутністю жодну з ланок життя світового суспільства. Мова може йти про трансформацію цінностей, мультикультурні метаморфози,

або ж елементарний ріст населення та глобальні проблеми людства. Важливо розуміти, що в сучасних умовах поряд з відносно умоглядним «людством» виникає ряд реально існуючих предикатів, які ставлять відповідний суб'єкт у статус емпірично наявного.

Людство як єдиний суб'єкт це явище, яке поки—що не сформоване у повній мірі, проте ми є свідками його утворення. Причиною цього є велика кількість проблем, можливостей та умов, що потребують загальнопланетарної активності, а не лише ініціативи певних національних держав. Очевидно, що умови світової гри глобалізації були продиктовані Західним блоком держав, що пропугували ідеї ліберального капіталізму, а в даний час її учасниками стають усі мешканці Земної кулі. В XX столітті, в період з 1917 по 1991 рік, на світовій арені розгорнулася боротьба трьох домінуючих ідеологій – комуністичної, націонал-соціалістичної та ліберально-капіталістичної. Ні для кого не секрет, яка з ідеологій вийшла переможцем з цих змагань, лиш зазначимо, що глобалізація є не чим іншим як прямим наслідком «єдиновладдя» нового інформаційного капіталізму.

Атрибути глобалізації просочуються в усі сфери людського виробництва та культури, що утворює систему не лише зовнішніх, але й імпліцитних, «галузевих» уніфікаційних наслідків та тенденцій. Однією з наглядних сфер людської культури, що зазнає змін під пресом соціально-економічної та політичної необхідності стає і сучасна освіта. Остання піддається ряду реформ та революційних перетворень на території низки країн світу, що створює простір для узагальнюючих питань: «Чому?», «Як?» та «Для чого?». Для відповіді на них потрібно заглибитися у саму суть глобалізаційного явища, поєднавши її сенс із специфікою культурного досвіду людства.

Як наслідок, в рамках невеликих галузевих досліджень виявляється *досить актуальним* науковий аналіз причин трансформацій освітнього ландшафту в умовах глобальної уніфікації та інтеграції. В випадку нашої дослідницької роботи ми ставимо *за мету* з'ясувати проблеми сучасної освіти з викликами світового мультикультуралізму та транснаціоналізму.

Проблема глобалізації – це сфера наукових досліджень, уже встигла отримати окрему назву – «глобалістика». Ця галузь уже була досить активно висвітлена в працях «класиків жанру». Серед найбільш яскравих варто виділити роботи З. Баумана [1], якого вважають одним із засновників антиглобалізму, дослідження У. Бека [2], яким характерний строгий соціологічний підхід до глобалізаційних фактів та можливих наслідків, або ж Р. Робертсона [11], що підкреслює єдність в сучасній глобалізації ознак уніфікації та локалізації елементів соціальної системи. Їх дослідження носили узагальнюючий характер та стосувалися суспільної структури загалом. В наш час, найновіші глобалізаційні теорії акцентують свою увагу на індуктивному підході світової уніфікації – кожна галузь, що піддається аналізу досліджується за специфічними підходами, а уже потім окремі результати синтезуються в одну логічну модель історичного процесу. Яскравим прикладом такого методу є теорія локальних культур індійсько-американського дослідника А. Ападурай [5].

Сфера глобалізації освіти, є більш «молодою» гілкою досліджень, проте не менш актуальною. Серед низки

світових дослідників варто в першу чергу виділити роботи британського науковця, професора оксфордського університету М. Керноя. У своїх роботах він підіймає проблему експлуатації освіти в глобалізаційну епоху, причинами якої, зокрема, є те, що інформація та інновація (два головних атрибути інформаційної економіки) є наукомісткими та потребують високої ефективності з боку своїх «продюсерів» [6].

Інший авторитетний дослідник процесів глобалізації у вищій освіті Б. Рідінгс у своїй роботі «Університет в руїнах», зумів вловити одну із найбільш вагомих тенденцій в сучасному педагогічно-науковому світі – поступове відсторонення університетської освіти від виробництва культури ідеології та мети викладання. «Оскільки транснаціональний капіталізм позбавив культуру сенсу і сьогодні інституційна система демонструє здатність функціонувати без відсилання до даного терміну, осмислення ролі освіти більше не можна будувати навколо ідеї оволодіння культурою або опору їй» [4, с. 190]. Цією тезою автор підштовхує нас до констатації факту «зависання» освіти між духовною та виробничою сферою соціального буття.

Голландські вчені С. Маргінсон та М. Ван дер Венде також акцентують свою увагу на проміжному статусі вищої школи. Вони відмічають дві функції університетів у наш час, які подекуди можна вважати суперечливими. Зокрема, функція економічна, що охоплює створення кадрів, виготовлення знань або відкриттів, та функція культурна-симбіозна, що стає усе більш актуальною в сучасному транснаціональному світі. «Будучи глибоко зануреною в глобальних трансформаціях, вища освіта сама по собі розділяється на дві сторони – економічну та сторону культурного симбіозу» [10, с. 5]. Подвійність новітніх функцій освіти чітко відображається на наглядних кількісних тенденціях – збільшення ролі приватного сектору в фінансуванні та розширення національного різноманіття в складі студентства та викладацького складу провідних ВУЗів планети.

Стає очевидним, що в епоху інформаційно-ринкової економіки знання та їх потенційні джерела стають пріоритетними інвестиціями як для юридичних та і приватних осіб. Зокрема, з точки зору кількісної статистики дедалі більше людей що отримують середню освіту вирішують продовжити навчання.

Про наслідки глобалізації на фоні сучасної вищої освіти можна судити також і по спільним дослідженням багатьох вчених, що представляють не лише різні країни, але й континенти. В 2006 році під егідою «Центру з Трансформації Вищої Освіти» у Кейп Тауні (ПАР), було здійснено дослідницьку роботу в галузі глобалістики освіти, результати якої було узагальнено в книзі «Transformation in High Education: Global Pressures and Local Realities». Авторами книги стали шість дослідників, що представляють США, Норвегію та Південну Африку. Науковці з самого початку роботи акцентують увагу читачів на згаданій нами тенденції росту значимість знань та освіти, що відображається на освітній активності серед усіх вікових верств населення. «Розширення участі населення в системі вищої освіти стало глобальним стандартом, який підтримується національними урядами, а також такими агентами як ЮНЕСКО, ОЕСР та Світовий банк. Деякі країни, наприклад США, Фінляндія та Південна Корея, вже мають ступінь участі більш ніж 60%,

що означає, що два з трьох студентів, що отримали середню освіту будуть вступати до вузів, або безпосередньо, або після певного часового проміжку. У багатьох країнах, що розвиваються з високими темпами зростання населення, зокрема такими, як Бразилія та Індонезія, рівень освітньої участі може не зростати, але фактичне число студентів у вищих навчальних закладах зростає в результаті демографічної структури цих країн» [7, с. 13]. Такі тенденції розкривають, в той же час, не лише значимість знань в сучасному соціумі, але й зростання попиту та, як наслідок, прибутковості, освітньої галузі, що не може не вносити певний комерційний відтінок на усе різноманіття адміністративних та дидактичних змін.

Для чого потрібно досліджувати ці тенденції, та яким чином на основі отриманих знань можна удосконалити освітню політику урядів? В умовах глобалізації слід усвідомити, що не дивлячись на широку екстраполяцію ознак одних систем на інші, усе ж, не існує універсальних рецептів вдалої політики. Навіть чітко розроблені стратегії в період швидко змінної економічної та соціальної ситуації не принесуть вагомих результатів або ж навпаки – створити негативний клімат для розвитку галузі. «Ми живемо в «епоху побічних ефектів», мається на увазі те, що ми регулярно стикаємося з непередбаченими наслідками наших людських втручань. Найбільшою проблемою цих непередбачених наслідків є те, щоб вчитися від них. Існує простір для можливостей вдосконалення політики у процесі її формування. Ми повинні і можемо багато чого довідатися про те, що працює і що не працює. З цієї точки зору поняття реагування є вельми актуальним – не тільки для вищих навчальних закладів в їх відносинах з державою і суспільством, а й для державних органів» [7, с. 30]. В епоху глобалізації довгострокові стратегії реформування освітньої галузі повинні бути доповнені детальним моніторингом наслідків, при чому кожен з нових елементів перетворення повинен бути відкритий для редакції в процесі реалізації. Саме це і розкриває сутність та значимість політичного та адміністративного реагування в сфері освіти.

Для України політичне реагування в області вищої школи є ще більш актуальним в світлі недавнього прийняття Закону «Про вищу освіту». Ця реформа є досить очікуваною, її зачатки формувалися на протязі 10 років, проте замало в теперішніх умовах мати просто стратегію якою б чіткою вона не була. Потрібна глибока робота в області моніторингу результатів, та відповідні реакції їх показники. Лише з «пластичною» адаптивною політикою, яка раптово реагує на коротко строкові зміни в системі, будь-яка трансформація може стати оптимальною та конструктивною.

Окрім, цінності знань як ресурсу сучасної економіки, освіта виконує безліч інших функцій, що впливають на розвиток низки необхідних галузей людського існування. У 2007 році Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) зусиллями багатьох провідних вчених та працівників освіти здійснила узагальнений опис головних напрямків позитивного впливу вищої школи на соціальне, економічне та культурне благополуччя на планеті. Зокрема, було виділено три головних внески педагогічно-наукового сектору в структурні галузі розвитку людства:

- Внесок в регіональні бізнес інновації.
- Внесок в обласний розвиток людського капіталу.
- Внесок в соціальний, культурний та екологічний розвиток.

Перший аспект пов'язаний із зростаючою роллю вищої освіти в області бізнес планування та прибуткових ідей. Внесок вузів в сферу бізнес-інновацій знаходить своє відображення в нових інституційних зв'язках і нового типу співробітництва. Ці нові ініціативи використовують безліч різних способів обміну між вищими навчальними закладами та бізнесом, які нерідко підкріплюються через участь багатьох зацікавлених сторін: державних та приватних структур або посередницьких організацій. Всі вони мають спільну мету, не тільки у передачі дослідження в бізнес, але й підтримці та розвитку корінних народів, місцевих і регіональних економік, що характерно домінують серед малих та середніх підприємств [9, с. 140]. На основі цих точок зіткнення освіта частково асимілюється з бізнесом, запозичуючи у останнього метод реалізації нематеріальних продуктів виробництва.

Другий внесок вищої освіти відноситься до розвитку людських ресурсів, що поєднує у собі такі категорії як робоча сила, здатність до творчої праці, можливості з відновлення кадрів та вдосконалення кадрів тощо. «Залежно від рівня утримання випускників в регіоні, вищі навчальні заклади можуть забезпечити важливі надходження людського капіталу для регіональних і місцевих ринків праці. При подачі знань у вигляді освічених людей, вищі навчальні заклади підвищують потенціал регіону для вироблення та засвоєння знань та інновацій. Наявність кваліфікованої робочої сили відіграє важливу роль у підготовці спеціалізованого резерву робочої сили і допомагає залучати та утримувати фірми» [9, с. 162]. Формування освідчених кадрів на відміну від типового продажу знань, послуг, ідей та інформації, володіє набагато більшим потенційним коефіцієнтом користі. Адже кадри, здатні не лише до репродукції ідей, але й до їх відкриття.

Третій напрямок позитивного впливу освіти – це внесок у соціальний, культурний та екологічний розвиток громадян. Суспільне благо, має на увазі, по-перше, вільний доступ до резерву знань, отриманих в галузі вищої освіти, по-друге, те як це знання використовується на благо суспільства в цілому, по-третє, висока роль суспільства в спільному виробництві цих знань [9, с. 179]. Дотримання цих принципів забезпечує вищій освіті високу інтегративну роль, формує з вищих навчальних закладів «регуляторів суспільного клімату».

Усі вище згадані факт описують високе значення вищої освіти в сучасному постіндустріальному соціумі. Тим не менш під впливом глобалізації трансформується і духовне наповнення освіти, відбуваються нові синтези культур, які відображаються освіті як генераційному дзеркалі суспільного досвіду. У спільному дослідженні англійського науковця К. Гранта та італійського вченого А. Портера розглядається два популярних модули організації освіти в контексті глобалізаційних викликів – *інтеркультуралізм* та *мультикультуралізм*. Інтеркультурна освіта базується на адаптації інших культур до домінуючої локальної культури. Мультикультурна освіта заснована на принципі культурного діалогу, без яскраво виражених акцентів та пріоритетів.

Існує багато дискусій з приводу того, який з цих двох підходів є більш справедливим та оптимальним, проте закономірність виникнення будь-якого з них в розвинутих країнах не піддається сумнівам. Міжкультурна освіта в Європі, конституює собою реальну Коперніканську

революцію. Такі поняття як, ідентичність і культура не визначаються категорично, а вельми динамічно, в постійній еволюції (не тільки для іммігрантів, але і для корінного населення). Відмінність, еміграція, життя в складному і багатонаціональному суспільстві, більше не є фактами ризику або потенційно шкідливими рисами, а є можливостями для особистого та загального збагачення. Людина з іншої етнічної групи, з іншою культурою створює позитивну здатність, шанс для дискусії та обміну цінностями, нормами і способами поведінки» [8, с. 19–20]. Важливо чітко розмежувати космополітичні та мультикультурні погляди на ideale суспільство, перше базується на політичній єдності, та може й не передбачати глибоке взаємопроникнення духовності різних народів, друге ж обмежене виключно культурним плюралізмом, толерантністю та пропагує єдність можливостей для представника будь-якої нації незалежно від місця його перебування.

Крім того, доречно буде розмежувати інтернаціоналізм ідеології Радянського Союзу з сучасним інтеркультурним принципом освіти. Як відмічає польська дослідниця Х. Блезжинська «В Радянському Союзі, етнічна освіта і популяризація народних культур були противагою так званій «російській буржуазній культурі» [8, с. 70]. Ідеологією КПРС була єдність одного світового класу – пролетаріїв, заради домінації над експлуатуючим класом буржуа, що суттєво відрізняється від позицій інтеркультуралізму та, навіть, космополітизму. Інтеркультуралізм абстрагується від класових, стратифікаційних та гендерних розмаїть акцентуючи увагу на створенні комфортних умов для усіх ідентичностей в межах обов'язково збереженої локальної культури.

Відлуння такого «інтернаціоналізму» на основі однієї ознаки – класової чи етнічної, знаходить своє болюче місце і в нашій країні. «Влада Радянського Союзу, що поступово розпадався, намагалася ігнорувати культурне різноманіття, замінивши попередню спільність комуністичної ідеології з ідеєю культурної єдності всіх слов'ян (на противагу Західній і мусульманській культурам), як наслідок, у війнах, які вони вели в Чечні і Афганістані з'явився простір поява культурних конфліктів» [8, с. 71]. Одним з найбільш болючих наслідків подібної політики стала ситуація в колишній Югославії. «Через спогади і пост-спогади про минулі насильства сучасні політики в галузі освіти вирішили обмежити участь в освітньому процесі культур своїх колишніх ворогів. Таким чином, в Боснії, де і досі горюють за жертвами громадянської війни, було впроваджено політику сегрегації в школах, де боснійські сербські та хорватські студенти навчаються у відокремлених школах. Після існуючих проблем і викликів міжкультурна освіта сприймається, відтак, як важливий елемент стабілізації, а питання освіти та навчання правам людини стали в центрі світової уваги.

В умовах коли наша держава перебуває у стані ідеологічного конфлікту, зростає актуальність відходу від інтернаціоналізму минулого на користь інтеркультурного або мультикультурного вибору, що відповідають ідеалам Європейського вибору України. Не дарма відомий український політик та дослідник в галузі філософії освіти В. Кремень одним з пріоритетних завдань сучасної освіти вважає саме розвиток міжкультурного діалогу в рамках освіти. Стає необхідним «забезпечення оптимального балансу між локальним і глобальним з тим, щоб людина, формуючись як патріот своєї країни, усвідомлювала реалії

глобалізованого світу, була здатною жити і діяти в ньому, нести свою частку відповідальності за нього, бути не тільки громадянином країни, а й громадянином світу» [3, с. 158]. Акцент інтернаціональної політики на етнічній ознаці є пережитком минулого, що відпав ще на початку XIX століття й остаточно був скомпрометований націонал-соціалістичною ідеологією. Освітній ландшафт не повинний бути націоналістичним, хоча б тому, що її головною ціллю освіти є людина, а не нація, плем'я чи раса. Вивчення культурного надбання будь-якого народу в рамках освіти сучасності, з огляду на глобалізаційні виклики, мусить бути подане з позицій рівності всіх культур та націй.

Отже, в рамках невеликого дослідження нам вдалося проаналізувати значення сучасної освіти в контексті сучасної мультикультурної ситуації. Нам вдалося з акцентувати увагу на головних атрибутах глобалізації, що описуються єдність локального та глобально в рамках зачатків єдиного світового освітнього ландшафту. Вказано на генераційний зв'язок між становленням інформаційного капіталізму та глобалізації.

Було наголошено на поступовому відстороненні університетської освіти від виробництва культури ідеології як мети викладання. Інформація та інновація – були представлені як головні ресурси новітньої економіки, що накладає нові, більш глибокі ролі на структурні елементи вищої освіти сучасності.

Ми відкрили проміжний статус вищої школи, який знаходить своє місце ситуативному у конфлікті двох освітніх функцій – економічної та культурно-симбіозній. В умовах швидкозмінної економічної та міграційної ситуації високого значення набирає коректна освітня політика. В контексті цієї проблеми, було розкрито центральну роль політичного реагування в реалізаціях стратегій реформування вищої школи.

Базуючись на дослідженнях представників Організації економічного співробітництва та розвитку, ми дізнались про основні напрямки позитивного впливу освіти на «поза пізнавальну» сферу людських відносин. Було виділено та описано три «освітні внески»: в регіональній бізнес інновації; в соціальне, культурне та екологічне благополуччя; в обласний розвиток людського капіталу.

Використавши науковий досвід К. Гранта та А. Портера було описано два конкуруючих способи адаптації освіти в контексті глобалізаційних викликів. Інтеркультуралізм, – адаптації інших культур до домінантної локальної культури, та мультикультуралізм – спосіб, що ґрунтується використанні принципів культурного діалогу, без яскраво виражених «домінантів» та «реципієнтів».

Ми відмежували інтеркультурний принцип освіти від інтернаціоналізму Радянської ідеології, вказавши на односторонність факторів єднання останньої. З огляду на конфліктну соціальну ситуацію в нашій країні було підкреслено значення мультикультурного або інтеркультурного принципу в вищій освіті України.

Список використаних джерел

1. Бауман З. Глобализация. Последствия для человека и общества / З. Бауман; [Пер. с англ. Коробочкина М.]. – М.: Издательство «Весь Мир», 2004. – 188 с.
2. Бек У. Что такое глобализация? Ошибки глобализма – ответы на глобализацию / У. Бек; [Пер. с нем. А. Григорьева и В. Седельника]. – М.: «Прогресс-Традиция», 2001. – 303 с.
3. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. – К.: Грамота, 2005. – 448 с.

4. Ридингс Б. Университет в руинах / Б. Ридингс; [пер. с англ. А. М. Корбуца]. – М.: Изд. дом Гос. ун-та – Высшей школы экономики, 2010. – 304 с.

5. Appadurai A. Modernity at Large. Cultural Dimensions of Globalization / Appadurai A. – Minneapolis: University of Minnesota Press, 1996. – 229 p.

6. Carnoy M. Globalization and educational reform: what planners need to know / M. Carnoy. – Paris: Unesco, 1999. – 99 p.

7. Cloete N., Maassen P., Fehnel R. and other. Transformation in High Education: Global Pressures and Local Realities / N. Cloete, P. Maassen, R. Fehnel, T. Moja, T. Gibbon, H. Perold. – Dordrecht: Springer, 2006. – 322 p.

8. Grant C. Portera A. Intercultural and Multicultural Education Enhancing Global Interconnectedness / C. Grant A. Portera. – NY, 2011. – 351 p.

9. Higher Education and Regions: Globally Competitive, Locally Engaged / OECD Study. – OECD Publications, Paris, 2006. – 242 p.

10. Marginson S. and Van der Wende M. Globalisation and higher education / S. Marginson and M. Van der Wende. – G.: OECD Press, 2006. – 74 p.

11. Robertson Roland. Globalization: Social Theory and Global Culture (Theory, Culture & Society Series) / Roland Robertson // SAGE Publications, 1992. Printed in Great Britain by The Cromwell Press Ltd, Broughton Gifford, Melksham, Wiltshire, – 310 p.

References

1. Bauman Z. Globalizacija. Posledstviya dlja cheloveka i obshchestva / Z. Bauman; [Per. s angl. Korobochkina M.]. – M.: Izdatel'stvo «Ves' Mir», 2004. – 188 s.

2. Bek U. Chto takoe globalizacija? Oshibki globalizma – otvety na globalizaciju / U. Bek; [Per. s nem. A. Grigor'eva i V. Sedel'nika]. – M.: «Progress-Tradacija», 2001. – 303 s.

3. Kremen' V. G. Osvita i nauka v Ukraini – innovacijni aspekti. Strategija. Realizacija. Rezul'tati. – K.: Gramota, 2005. – 448 s.

4. Ridings B. Universitet v ruinah / B. Ridings; [per. s angl. A. M. Korbuta]. – M.: Izd. dom Gos. un-ta – Vyshej shkoly jekonomiki, 2010. – 304 s.

5. Appadurai A. Modernity at Large. Cultural Dimensions of Globalization / Appadurai A. – Minneapolis: University of Minnesota Press, 1996. – 229 p.

6. Carnoy M. Globalization and educational reform: what planners need to know / M. Carnoy. – Paris: Unesco, 1999. – 99 p.

7. Cloete N., Maassen P., Fehnel R. and other. Transformation in High Education: Global Pressures and Local Realities / N. Cloete, P. Maassen, R. Fehnel, T. Moja, T. Gibbon, H. Perold. – Dordrecht: Springer, 2006. – 322 p.

8. Grant C. Portera A. Intercultural and Multicultural Education Enhancing Global Interconnectedness / C. Grant A. Portera. – NY, 2011. – 351 p.

9. Higher Education and Regions: Globally Competitive, Locally Engaged / OECD Study. – OECD Publications, Paris, 2006. – 242 p.

10. Marginson S. and Van der Wende M. Globalisation and higher education / S. Marginson and M. Van der Wende. – G.: OECD Press, 2006. – 74 p.

11. Robertson Roland. Globalization: Social Theory and Global Culture (Theory, Culture & Society Series) / Roland Robertson // SAGE Publications, 1992. Printed in Great Britain by The Cromwell Press Ltd, Broughton Gifford, Melksham, Wiltshire, – 310 p.

Terepyschyy S. O., PhD, associate professor, National Pedagogical University M. P. Drahomanov (Kyiv, Ukraine), som_org@ukr.net

Education and communication of cultures in the context of educational landscape changes

The article is devoted to scientific analysis of the role of modern education in the task of positive cultural exchange. Methodological basis of research is defined approach that is based on the principles of objectivity and integrity. In particular, the paper used, the method of historicism and hermeneutics; dialectical method; method of system analysis; comparative method.

In terms of increased migration and growth of communications technology problem correctly coexistence of individuals with different identities within a local area or space communication. Based on the research of leading scientists, the author reveals the modern multicultural mission of higher education, which is dictated by the demands of globalization and information economy. Accordingly, the article describes possible ways to adapt national education system to the field of cultural reality of the XXI century.

Keywords: multiculturalism, globalization, interculturalism, educational environment, cultural exchange, educational landscape.

Терепищій С. А., кандидат філософських наук, доцент, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Київ, Україна), som_org@ukr.net

Образование и связь культур в контексте глобализационных изменений образовательного ландшафта

Представлен научный анализ роли современного образования в задании положительного культурного обмена. Методологическая база исследования определяется подходом, который опирается на принципы объективности и целостности. В частности, в работе применены: метод историзма и герменевтики; диалектический метод; метод системного анализа; сравнительный метод.

В условиях роста миграции и развития технологий коммуникации возникает проблема корректного сосуществования личностей с разной идентичностью в пределах одной локальной территории или пространства общения. Основываясь на исследованиях ведущих мировых ученых, автор раскрывает мультикультурную миссию современного высшего образования, которая продиктована требованиями глобализации и информационной экономики. Исходя из этого, статья описывает возможные способы адаптации национальных педагогических систем в поликультурной реальности XXI века.

Ключевые слова: мультикультурализм, глобализация, интеркультурализм, образовательное пространство, культурный обмен, образовательный ландшафт.

* * *

УДК 130.2

Бурлука О. В.,
кандидат філософських наук, доцент кафедри
культурології, Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого (Україна, Харків),
lena.burluka@mail.ru

САМООСВІТА ОСОБИСТОСТІ ЯК НЕОБХІДНИЙ КОМПОНЕНТ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Висвітлюються процеси самоосвіти особистості, які стали основою переосмислення місця і ролі людини в суспільстві, переоцінки її інтелектуального, емоційного, творчого потенціалу. Сучасне суспільство, прогресуючи, ускладнюється, підвищує свої вимоги до відповідності людини суті і змісту культури, орієнтує систему освіти на освітню активність особистості. Освітня практика не в змозі цілком задовольнити запити сучасної людини в знаннях. Самоосвіта особистості, яка є не лише підготовкою людини до певної сфери, галузі праці і конкретної роботи, але і умовою підйому її загальної культури здатна створити умови щодо формування особистості, готової діяти в непередбачуваних умовах, що прагне постійного самоудосконалення, самоствердження і реалізації своїх можливостей. Саме тому, сьогодні самоосвіта – обов'язкова необхідність сучасного освітнього процесу.

Ключові слова: самоосвіта особистості, самоосвітня діяльність, самоосвітня активність, система освіти, сучасна культура, саморозвиток, самовдосконалення.

Актуальність дослідження самоосвіти особистості обумовлена її новою соціальною роллю, сформованою під впливом соціально-економічних, соціально-політичних, соціальних чинників суспільного розвитку. Сучасному суспільству необхідно якісна освіта, що здатна забезпечити вимоги і споживача, і виробника матеріальних і духовних благ. Однак, існуюча система освіти має тенденцію невідповідності рівня фахівців, що випускаються вузами, динаміці розвитку суспільства. Тому часто виникає протиріччя між правом людини на освіту й системою освіти, що вибірково забезпечує такі права особистості. Подолати це протиріччя можливо за допомогою самоосвіти, яка стає не тільки інструментом, але й своєрідним капіталом, способом боротьби за ринок, рішення геополітичних проблем тощо. Ступінь економічного й технічного розвитку будь-якої країни пропорційні середньому рівню знань, умінь, навичок і кваліфікації активного населення. Люди з високою кваліфікацією краще пристосовані до можливих змін профілю роботи, менше уражені в результаті її втрати,